

Lyhyesti

Lääketieteellistä perussivistystä kaikille
Tutkimus vaatii pitkäjänteisyyttä
Korjataanko rakennukset kuoliaaksi?
Aliedustusprofessuurit?
Sosiologia tutkii tilansa?
Seppo Suhonen TSV:n hallitukseen
Uusia tieteellisiä seuroja valtuuskuntaan
Niiniluodon filosofiasta konferenssi Espanjassa
Ei mikään ole ikuista
Virittäjä 100 vuotta
Olli Salomies Ateenaan
Farmasia juhlii
Laura Kolbe palkittiin "Vuoden historiateoksesta"
Olaus Magnus -palkinto Heikkiselle
Mammuttikongressi Helsingissä
"Fenomenologinen metafora" ja murha

Lääketieteellistä perussivistystä kaikille

Yhdysvalloissa on käynnissä lääketieteen kansantajuistamisen buumi, kertoo arkkiaatri **Risto Pelkonen** Duodecimissa 2/1997. Monet yliopistot ovat ryhtyneet tarjoamaan yleisölle perinteisten luentojen lisäksi kunnianhimoisempiakin koulutusohjelmia.

Ensimmäisessä, Coloradon yliopiston kuusi vuotta sitten aloittamassa luentosarjassa, "mini-med" -kouluhankkeessa osallistujille tarjottiin biologiaa, solubiologiaa, immunologiaa, farmakologiaa ja neurotieteitä. Kurssille odotettiin muutamia kymmeniä osanottajia, mutta heti ensimmäisenä päivänä ilmoittautujia olikin tuhat. Tähän mennessä joka sadas coloradolainen on käynyt läpi tämän lääketieteen minikoulun.

Koska kaikki eivät mahdu luentosaleihin, voivat halukkaat seurata opetusta myös teleyhteyksien avulla myös yliopistojen ulkopuolella olevissa luokahuoneissa. Kurssit ovat olleet joko ilmaisia tai ainakin hyvin halpoja.

Yleisö on koostunut yhtä lailla teini-ikäisistä kuin eläkeläisistä. Mutta erityiskohteitakin on otettu: Kansallinen terveysjärjestö NIH sekä Association of American Medical Colleges ovat järjestäneet vastaavan neliviikkoisen kurssituksen kongressin jäsenille ja virkamiehille sekä heidän perheilleen.

Arkkiaatri Pelkonen myöntää, että Yhdysvalloissa kyse on tietysti myös yliopistojen keskinäisestä kilpailusta niin lahjakkaiden opiskelijoiden kuin sponsoreiden houkuttelemiseksi, mutta että "minusta jutussa on ideaa".

Ja Pelkonen tekeekin tärkeän ehdotuksen: vaikka meillä jo onkin monenlaisia tiedevalistuskeinoja käytössä, "kannattaisiko silti kokeilla "mini med"-koulun järjestämistä, biotieteiden pienoiskurssia valistuneille ja valppaille kansalaisille ensin yhdessä lääketieteellisessä tiedekunnassa?" Osallistujiksi Pelkonen kaavailee esimerkiksi elämänuraansa mietiviä nuoria, toimittajia, sairaanhoidon ammattilaisia, teollisuuden piirissä toimivia ihmisiä ja aivan "tavallisia" uteliaita ihmisiä.

Ehdotus ehdottoman tärkeä. Pelkosella on jo mielessään myös mahdollisia toteuttajia: esim. Suomalainen Lääkäri-seura Duodecim, Suomen Kulttuurirahasto, Tieteellisten seurain valtuuskunta ja Tieteen tiedotus ry.

Pelkosen ehdotus on ehdottomasti otettava vakavasti.

Ja itse asiassa: miksi rajoittaa vain lääketieteeseen? Eri kokonpanoin voitaisiin vastaavia "mini-kouluja" järjestää monilla muillakin aloilla.

Tutkimus vaatii pitkäjänteisyyttä

Suomen Akatemian pääjohtaja Reijo Viikko on useaan otteeseen korostanut, että Akatemian tavoitteena on kouluttaa korkean kansainvälisen tason ammattitutkijoita. Akatemian tieteelliset toimikunnat eivät Suomen historiallisen seuran esimiehen, professori **Seikko Eskolan** mukaan toimi saman suuntaisesti (Suomen historiallinen seura, Jäsenlehti 2/1997).

Eskolan mukaan "Kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen (toimikunnan) nyt suosimat lyhyet tutkijankaudet edistävät vain huonossa huolessa olevaa "normaalitiedettä" ja respiittitöitä. Ne eivät ole sopusoinnussa pääjohtaja Viikon tavoitteiden kanssa."

Huippuluokan tutkimus yleisessä historiassa edellyttää Eskolan mukaan yleensä pitkäaikaista oleskelua ulkomailla ja pitkää aikaa niin uuteen aikakauteen kuin teemaan sisään pääsemiseksi.

Korjataanko rakennukset kuoliaaksi?

Meneekö rakennussuojelulla nyt hyvin, Finlandialta saanee marmorinsa, kuumimmat vanhan purkuallot lienevät ohitse? Periaatteessa kyllä – mutta onko rakennussuojelun taivaanrannalle kuitenkin nousemassa tummia pilviä, kuten Rakennustaiteen seuran puheenjohtaja, arkkitehti **Mikael Sundman** epäilee uusimmassa Rakennustaiteen seuran Jäsentiedotteessa (1/1997).

Samassa rakennussuojelulle omistetussa teemanumerossa Helsingin rakennusvalvontaviraston päällikkö, arkkitehti **Kaarin Taipale** joutuikin valittelemaan, että vaikkei vanhaa enää pureta surutta, niin nyt "korjataan kuoliaaksi". Joka korjataan liikaa tai tarpeettomasti tai ainakin väärillä materiaaleilla ja tekniikoilla. "Katsotaan riittävän, että raamit säilyvät, mutta rakennusdetaljien merkitystä ei tunnusteta", kirjoittaa Taipale. Vaikka asemakaavamääritys viittaisi 'rakennuksen tyliin', oikeusasteet tulkitsevat taipaleen mukaan siten, ettei se tarkoita materiaaleja. "Tiili voisi siis olla prässättyä peltiä tai marmori ootratua muovia."

Kestävän kehityksen skenaariossa rakennussuojelulla on Taipaleen mukaan vanhat tehtävänsä: olemassaolevien resurssien säästäminen ja sosiaalisen ja historiallisen vieraantumisen ehkäisy. "Rakennussuojelun kohtalonkysymys onkin, puhutteleeko se jatkossa ihmisiä yhtä vetoavasti kuin huoli luonnon monimuotoisuuden häviämisestä. Nyt on muodikkaampaa sprayata ja vapauttaa tarhakettuja kuin taistella rakennetun ympäristön puolesta", kirjoittaa Taipale.

Rakennustaiteen seuran teemanumero on muutenkin erityisen mielenkiintoinen. Arkkitehti, arkkitehtuurin historian professori **Vilhelm Helander** esimerkiksi esittää kompaktin käsiteanalyysin siitä, mistä restauroinnissa, rakennusperinnön vaalimisessa arvojen ja tarpeiden

ristipaineissa on oikeastaan kysymys.

Pääkirjoituksessaan Sundman muistuttaa, että puhuttaessa entistämisestä, ei välttämättä ole siis kyse rakennusten palauttamisesta alkuperäiseen asuun. Tätä näkemystä korostanee myös Helander: "Rakennukset on alunperin tehty käyttöä varten ja niiden tilojen konkreettinen käyttöarvo on kaiken rakennuskannan ylläpidon luonnollinen ja itsestään selvä lähtökohta". Alkuperäisen käytön jatkumiseen sisältyy myös historiallista arvoa. "Käytön jatkaminen voi myös edellyttää huomattaviakin käytännön tarpeista johtuvia muutoksia tai lisäyksiä". Ongelmia syntyikin sitten, kun joudutaan päättämään, miten pitkälle voidaan mennä.

Sundman itse pelkää joka tapauksessa, että "melko yleinen käsitys vanhan paremmuudesta uuteen verrattuna kääntyy vielä rakennusuojelijoita vastaan. Pahimmassa tapauksessa rakennuksista valitaan valioyksilöt, ja muiden kohdalla arvoista ei välitetä, kun niistä voi olla eri mieltä". Saman lehden sivuilla käytävässä polemiikissa konkretisoituu tämäkin problematiikka.

Niteen teemanumeroon liittyen lehdessä on myös julkaistu kokonaisuudessaan myös kirje, jonka Tieteellisten seurain valtuuskunnan jäsenesurat Suomen Arkkitehtiliitto, Rakennustaiteen Seura sekä Suomen Rakennustaiteen museo ovat lähettäneet helmikuussa Helsingin kaupungin rakennuslautakunnalle koskien kiinalaisen arkkitehtuurin soveltuvuutta talon julkisivuun. Kirjeessä muistutetaan mm. ettei Alvar Aallon materiaalivalinta ollut mikään sattuma: "hän pyrki määrätietoisesti liittämään pohjoisen kulttuurimme eurooppalaiseen, antiikin perinteeseen nojaavaan traditioon."

Aliedustusprofessuurit?

Naisten osuus professorikunnastamme lienee 10 prosentin luokkaa. Tilanne Ruotsissa tuskin poikkeaa tästä kovinkaan paljon. Aina edistyksen airuena toimiva Ruotsi on jälleen ollut aloitteellinen: Ruotsissa on perustettu 30 professuuria aloille, joilla vallitsee toisella sukupuolella (siis naisilla) määrällinen aliedustus. Siis kiintiöprofessoreja.

Asiasta on noussut melkoinen keskustelu Ruotsissa. Nyt keskustelua tuodaan Suomeenkin: Naistutkimuslehti (1/1997) on pyytänyt muutamia asianosaisia – siis aliedustettuja – kommentoimaan ruotsalaisten tekemisiä. Miten siis suhtautua kiintiöprofessoreihin?

Vastajaista sosiologi **Liisa Husun** mukaan "Suomessa voitaisiin varsin hyvin kokeilla jotakin vastaavaa". Husun mukaan tällaisia erityistoimia vastustetaan, koska "ne tekevät näkyväksi sellaista, mitä yliopistojen ja tiedeyhteisön johto useimmiten kieltäytyy näkemästä eli sukupuolten eriarvoisuutta". "Miesten näkymätön suosinta ja naisten näkymätön väheksyntä on yksi tärkeä tekijä, joka tuottaa naisten aliedustusta tiedeyhteisössä", kirjoittaa Husu. Tähän näkymättömään miesten "suosintaan on kuitenkin vaikea puuttua, koska se on niin piiloista".

Lopultakin kysymys on Husun mukaan ihmisoikeuksista. Lisäksi "naisten aliedustuksessa on taas kyse merkittävän inhimillisen pääoman vajaakäytöstä eli naisten koulutukseen käytettyjen sosiaalisten investointien heikosta hyödyntämisestä."

Myös oikeustieteilijä **Liisa Nieminen** suhtautuu pitkälti samoin kiintiöihin: "mielestäni ainoa radikaali uudistus meilläkin olisi Ruotsin tyyppinen professorin virkojen kiintiöinti".

Radikaali varmasti, mutta mahtaisiko olla viisas?

Nieminen ei usko, että naisten osuus professuureista lisääntyisi automaattisesti tohtoroitumisten myötä. "Kilpailu harvoista viroista on koko ajan kiristynyt, ja tässä kilpailussa naiset jäävät yhä useammin jalkoihin". – Mutta niinhän jää yhä useampi mieskin.

Niemisen mukaan on tavatonta, että hallituksen tasa-arvo-ohjelmassakaan ei "nosteta naisprofessorien vähäistä määrää mitenkään erityisongelmana esille". Varovainen epäilijä tosin saattaisi arvella, että vastaavia "erityisongelmia" on muitakin: lienee lukematon määrä ammatteja, sosiaaliryhmiä, elämäntilanteita ja ilmiöitä, joissa voi havaita selkeää aliedustusta monenkin erilaisen kategorian suhteen.

Nieminen on myös vakuuttunut, että taistella täytyy: "Eivät miehet meidän asemiamme paranna. Kyllä sen on lähdeittävä meistä itsestämme."

Kovin toisenlaiselta näyttää samassa lehdessä filosofi **Majja-Riitta Ollilan** pohdinta. Vaikka Ollila periaatteessa ymmärtääkin ruotsalaisia kiintiöprofessoreja tai ainakin niiden taustalla olevaa ajattelua, hän jää kovin epäileväiseksi: "Naiset eivät myöskään ole ainoa henkilöiden luokka, joilla on erityisvaikeuksia". Tunnetusti yhteiskuntaluokka pitkälti sanelee ihmisten koulutautumista ja sitä kautta sijoittumista yhteiskunnallisiin asemiin, muistuttaa Ollila. "Ylimmän ja alimman ryhmän naiset eivät toki liene keskenään yhtäläisessä asemassa pelkän naiseutensa takia?"

Pitäisi siis ehkä luoda kiintiöitä myös eri yhteiskuntaryhmien edustajille. "Entä erilaisille vähemmistöille? Pitäisikö osa armeijan viroista kiintiöitä homoseksuaaleille, jos syrjintää epäillään? Kun lähdemme kiintiöimään, loppu ei hämmötä."

Toinen tie Ollilan mukaan olisi työskennellä yhteiskunnan kaikinpuolisen oikeudenmukaisuuden edistämiseksi. Ollila myöntää, että menetelmä on hidas ja työläs, mutta se ei luo tarpeettomia vastakkainasetteluja.

Mutta Ollila on diplomaattisen sovitteleva myös militanttinäkemysten suuntaan: "En pidä kiintiöitä [...] parhaana mahdollisena ratkaisuna, mutta eipä taida tämä meidän maailmammekaan olla paras mahdollinen maailma."

Sosiologia tutkii tilansa?

Viime vuosina on kovasti keskusteltu sosiologian tilasta, mahdollisesta "turhasta" ja "tärkeästä" tutkimuksesta. *Sosiologia*-lehden numerossa 1/1997 päätoimittaja **Hannu Ruonavaara** on huolissaan mm. kiistan vaikutuksesta sosiologian julkisuuskuvaan.

Ruonavaara jakaa kiistan osapuolek "rakennesosiologiaan" ja "kulttuurintutkimukseen". "Kulttuurintutkimusta kriittisesti kommentoineet ovat olleet huolissaan sosiologian yhteiskunnallisesta relevanssista. Kulttuurintutkimus on heidän mielestään keskittynyt tutkimaan arkipäivän toimintojen kuten taksilla ajelun, shoppailun ja TV:n katselun merkitystä samalla, kun yhteiskunnan kohtalonkysymykset, kuten työttömyys, ovat jääneet sivuun", tulkitsee Ruonavaara kritiikkiä.

"Julkisuus (*Helsingin Sanomat*, *Tieteessä tapahtuu* jne.) on leimannut kulttuurisosiologian hömpäksi, ja sitä kriittisesti käsitteleviin puheenvuoroihin on hanakasti tartuttu", valittelee Ruonavaara.

Ruonavaaran mukaan huoli nyky sosiologian yhteiskunnallisesta ja tieteellisestä relevanssista on paikallaan, mutta keskustelua ei pitäisi käydä ikään kuin olisi itsestään selvää, mikä on yhteiskunnallisesti tai tieteellisesti tärkeää. Näkemys on varmasti oikea. Epävarmempi saattaisi olla Ruonavaaran kovin relativistisen näkemyksen kestävydestä, jonka mukaan "mikään aiheiden joukko ei ole sinänsä toista turhempia".

Koska rakennesosiologian ja kulttuurintutkimuksen kiista vaikuttaa Ruonavaaran mukaan kuitenkin sosiologian julkiseen kuvaan, "ja voidaan epäillä, että vaikutus on haitallinen", hän ehdottaa, että "asiat puhuttaisiin selviksi oikein kunnolla".

Yhdessä keskustelun lähtökohdaksi Ruonavaara ehdottaa keskustelukirjaa, johon koottaisiin jo julkaistuja sekä uusia puheenvuoroja.

Seppo Suhonen TSV:n hallitukseen

Tieteellisten seurain valtuuskunnan hallitukseen tuli vain vähäisiä muutoksia vuosikokouksessa 14.3. Uutena valittiin hallitukseen Suomalais-Ugrilaisen Seuran edustajana professori **Seppo Suhonen**.

Erovoorossa olleista valittiin lisäksi uudelle kolmivuotiskaudelle professori **Paul Fogelberg** (Suomen Tiedeseura), professori **Juhani Keinonen** (Suomen Fyysikkoseura), professori **Markku Leskelä** (Suomen Kemian Seura) sekä professori **Matti Sarvas** (Societas Biochemica, Biophysica et Microbiologica Fenniae).

Uusia tieteellisiä seuroja valtuuskuntaan

Tieteellisten seurain valtuuskunnan vuosikokous hyväksyi jälleen uusia tieteellisiä yhdistyksiä valtuuskunnan jäsenseuroiksi. Hyväksytyiksi tulivat Sairaanhoidon Tutkimuslaitoksen Kannatusyhdistys (perustettu 1965), Suomen oikeusfilosofinen yhdistys SOFO (per. 1977), Tekniikan Historian Seura (per. 1928 Suomen Teknillinen Museoyhdistys -nimisenä) sekä Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen seura (per. 1994).

Yhteensä valtuuskuntaan kuuluu nyt siis 212 jäsenseuraa.

Niiniluodon filosofiasta konferenssi Espanjassa

Suomalaisilla tutkijoilla menee hyvin. Edellisessä *Tieteessä tapahtuu* -lehdessä (2/1997) kerrottiin väitöskirjasta, joka käsitteli professori Heikki Räisästä. Nyt on puolestaan Espanjassa järjestetty 12.–13.3. La Coruñan yliopistossa Caliciassa konferenssi *Progreso científico e innovación tecnológica: La filosofía de I. Niiniluoto*.

Konferenssissa käsiteltiin professori Ilkka Niiniluodon teosten ja hänen pitämänsä kahden pääalustuksen pohjalta kysymyksiä totuudenkaltaisuudesta ja tieteellisestä realismista, tieteen edistymisestä, tekniikan rajoista ja teknologiapolitiikasta.

Kommentaattoreina olivat mm. Espanjan entinen talousministeri **Miguel Boyer** (Madrid) ja Espanjan yliopistojen neuvoston pääsihteerinä toiminut professori **Miquel Quintanilla** (Salamanca).

Professori **Wenceslao Gonzalesin** johdolla pidettyjen vastaavien kokousten kohteina ovat olleet aiemmin amerikkalaiset filosofit Nicholas Rescher ja Larry Laudan.

Simultaanitulkut ja paikallisen lehdistön aktiivisesti seuraaman kokouksen jälkeen 60 osanottajaa saivat diplomin yliopiston rehtorilta.

Ei mikään ole ikuista

Professori Anto Leikola on toiminut noin 25 vuotta Suomen Oppihistoriallisen Seuran puheenjohtajana. Mutta maailma muuttuu: Leikola jätti paikkansa helmikuun lopulla seuran vuosikokouksessa. Uutena puheenjohtajana aloitti fil. tri Klaus Karttunen.

Virittäjä 100 vuotta

Yksi vanhimmista tieteellisistä aikakauskirjoistamme, Kotikielen seuran julkaisema *Virittäjä* vietti 14.3. satavuotisjuhlaan; lehti aloitti säännöllisen ilmestymisensä 1897.

Virittäjää vanhempia edelleen ilmestyviä tieteellisiä aikakauskirjoja ei todellakaan ole monia: Finska Läkaresällskapet *Handlingar* (1841–), *Tidskrift för Juridiska Föreningen i Finland* (1864–), Lääketieteellinen Aikakauskirja *Duodecim* (1885–), Suomen Maantieteellisen Seuran aikakauskirja *Terra* (perustettiin 1888 nimellä Geografiska Föreningens Tidskrift, vuodesta 1905 kaksikielisenä ja vuodesta 1914 Terra), *Suomen Eläinlääkärilehti* (1893–) ja *Teologinen Aikakauskirja* (1896–). *Luonnon Tutkija* (ent. Luonnon Ystävä) perustettiin samana vuonna kuin *Virittäjä* (1897). Viime vuosisadan puolella perustettiin lisäksi ainakin *Neuphilologische Mitteilungen* (1899–).

Olli Salomies Ateenaan

Professori Olli Salomies Helsingin yliopistosta on valittu Suomen Ateenan-instituutin johtajaksi seuraavaksi kolmivuotiskaudeksi 1.8.1997 alkaen.

Farmasia juhlii

Helsingin yliopiston farmasian laitos viettää tänä vuonna 100-vuotisjuhlaan. Samalla juhlitaan koko Suomen farmasian yliopisto-opetusta. Juhlavuosi käynnistetään 9. huhtikuuta, mutta juhlinta painottuu syksyyn, jolloin järjestetään juhlia, juhlanäytelyitä ja avoimia ovia.

Laura Kolbe palkittiin "Vuoden historiateoksesta"

Historian Ystävien Liitto on valinnut viime vuoden historiateosten parhaaksi dosentti **Laura Kolben** tutkimuksen *Eliitti, traditio, murros*. Helsingin Yliopiston Ylioppilaskunta 1960–1990.

Olaus Magnus -palkinto Heikkiselle

Oulun historiaseura on myöntänyt vuoden 1997 *Olaus Magnus* -palkinnon dosentti, kasvatustieteiden tohtori **Reijo Heikkiselle** tunnustukseksi Pohjois-Suomeen ja erityisesti Kainuuseen kohdistuneesta historiantutkimuksesta.

Mammuttikongressi Helsingissä

Suomen kaikkien aikojen suurin tieteellinen kongressi, Diabetes-kongressi, järjestetään Helsingissä heinäkuussa. Tapahtumaan odotetaan osallistujia 8000. Muutenkin suomalaiset ovat pärjänneet kongressikilpailussa hyvin: Helsinki-Finland Congress Bureauun mukaan Suomessa järjestetään tänä vuonna noin 200 kansainvälistä kongressia, joissa osallistujia oletettavasti noin 50 000.

"Fenomenologinen metafora" ja murha

Mainiossa televisiosarjassa *Kova laki* (TV2) esitettiin jokin aika sitten jakso, jonka alussa normaaliin tapaan etsivät saapuvat murhapaikalle, tällä kertaa yliopistokirjastoon. He saavat kuulla, ettei kukaan ole nähnyt eikä kuullut mitään, kirjastossa kun oli murhan aikoihin kovin hiljaista. Toinen etsivistä löytää murhatun läheisyydestä kirjan "Fenomenologia metaforana", ja toteaa lakonisesti: "ei ihme että täällä on autiota".

Jan Rydman